

foreløbigt, indtil Kirkesamfundet blev saadan indrettet, at det selv var i Stand til at overkomme det. Luthers Ideal af en Kirkeforfatning var jo kirkeældste ligesom i Oldkirken og Synoder for den almindelige Afgørelse og det faste Tilsynsembede Biskopperne, men han maatte altid føje til: Jeg mangler endnu de rette Folk, de rette Folk til at være Præster, de rette Folk til at udnævne Præster og Biskopper og de rette Folk til at sidde i Synoderne. Han var saa bange for at faa noget bragt frem, som kun var et Skin eller som kunde misbruges paa væsentlige Maader, og derfor sagde han: Foreløbig maa Fyrsterne overtage hele Kirkens Regimente. Han betonedede meget stærkt, at det var foreløbigt, men da Fyrsterne havde faaet Regimentet, vilde de som bekendt ikke af med det igen. Men det var maaske ikke det værste, det værste var, at de meget snart glemte at udføre Regimentet i den Aand, hvori det var givet dem, og at de Konsistorier, som efterhaanden oprettedes rundt omkring, nærmest efter Melanchtons Hovede, kun bleve Redskaber for Fyrsterne, og de virkelige kirkelige Afgørelser ikke blev det væsentlige, men det blev det rent personlige Hensyn, der kom i Forgrunden.

Og som det gik i Tyskland, saaledes gik det ogsaa i alt væsentligt her, hvor der jo, som den ærede Indleder meget rigtigt begyndte med at sige, var en Slags Menighedsselvstændighed med Præstevalg, der var nogen Selvstændighed for vore Biskopper, i den katolske Tid endog større end i Tyskland, og vi havde desuden beholdt Kirkemøderne, som havde en ikke ringe Betydning. Ved Kirkeordinansen af 1537 blev alt dette stadfæstet, Menigheden fik stadfæstet sin Ret til at være med til Præstevalg, og ligesaa bleve de øvrige Bestemmelser stadfæstede. Den endelige Ordning blev da i al Korthed, at i de indre liturgiske Spørgsmaal herskede Kongen i Forbindelse med Biskopperne og Kirkemøderne, og i de kirkeretlige Spørgsmaal, de mere udadvendte Spørgsmaal og Blandings-spørgsmaalene, herskede Kongen i Forbindelse med Rigets Raad, efter Forslag af lærde Mænd, stod der, men Afgørelsen blev truffet af Rigets Raad. Men, som det ogsaa er blevet sagt, det varede ikke længe, inden Menighedernes Deltagelse i Valget af deres Præster blev et rent Skin, den kirkelige Udnævnelse af Biskopperne faldt bort, og ligesaa faldt Synoderne eller Kirkemøderne bort. Omtrent et hundrede Aar efter Reformationens Indførelse var faktisk Enevoldsmagten indført paa det kirke-

lige Omraade, en betydelig Tid, før den blev indført paa det verdslige Omraade, Med Enevoldsmagtens Indførelse forsvinder altsaa fuldstændigt ethvert Spor af kirkelig Selvstændighed og Frihed. Fyrsten faar ubetinget Herredømme over hele Kirken og de kirkelige Indretninger. Hans gejstlige Magt, staar der udtrykkelig i Kongeloven, flyder ligesom den verdslige af en Kilde, ubegrænset og ubeskaaret, men den har dog en Indskrænkning: Han skal, som der staar, vædelig haandhæve Kristendommen efter den Augsburgske Konfession, efter den almindelige gængse Trosbekendelse. Efterhaanden som Rationalismen og Naturalismen kom frem i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede og længere hen, navnlig i det 18de Aarhundrede, da det blev umuligt at opretholde det evangelisk-lutherske Samfund paa den Maade, men der maatte tolereres andre Samfund og i det hele tolereres meget, begyndte man meget rigtigt, navnlig i Slutningen af forrige Aarhundrede, at sige, at nu var Betingelsen falden bort; naar Fyrsten ikke kunde haandhæve den lutherske Konfession, maatte Retten falde bort, saa havde Kongen ingen Ret til at beholde den saa ubegrænset, som han havde den. En af de største og mest bekendte kirkeretlige Lærere paa den Tid siger udtrykkeligt, at de andre Samfund, som ere komne herind i Laudet og tolereres, Jøderne og andre Religionssamfund, ere langt bedre stillede end den Lutherske Kirke, for de have Frihed, medens vi ingen have.

I dette Aarhundrede kom der, efterhaanden som det kirkelige Liv vaagnede, en større og større Bevidsthed om den utilbørlige og skæbnesvangre Afhængighed, hvori Kirkelivet stod til Statslivet, hvorledes det kirkelige Liv blev styret som et Anneks under Justitsdepartementet, og de kirkeligsindede Mænd, som toge Del i vore Frihedsbevægelser, vare straks paa det rene med, at der maatte ske en Forandring, naar vi fik den fri Forfatning. Monrad udstedte 1848 sit bekendte Cirkulære til Danmarks gejstlige, hvori han forlangte en Erklæring med Hensyn til Indkaldelsen af en Synode, et Kirkemøde, der skulde forberede en Kirkeforfatning for det evangelisk-lutherske Kirkesamfund, naar det var blevet til en Folkekirke, et fuldstændig frit Trossamfund, hvor man kunde være, om man vilde, og som man kunde gaa bort fra, om man vilde. Aaret efter gentog Madvig det samme og lovede ved en Interpellation af Biskop Tage Müller, at den kirkelige Forfatning skulde komme i Stand